

VELKÁ MORAVA

Mgr. Vlasta Hartvichová

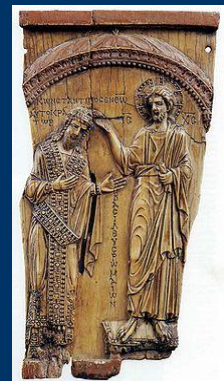
Pojmenování Velká Morava je mladší než sám raně středověký stát.

Jak svému státnímu útvaru říkali Moravané, nevíme.

Zato víme, že označení Velká Morava poprvé použil byzantský císař Konstantin VII. Porfyrogenetos v 10. století.

**Konstantin VII. Porfyrogenetos
(vládl 913–959)**

OTÁZKY A ÚKOLY: 1. Co si představíte, řekne-li se Velká Morava ?
2. Kde se rozkládala?

SNAD NAPOVÍ NÁLEDUJÍCÍ FILM:

<http://arub.publicdeo/1708.cz/vi>

stříbrná pozlacená plaketa velkomoravské kněžny ze Želének

gombík

nákončí

**OTÁZKY A ÚKOLY: Víte,
co byl a k čemu složil:**
a) gombík ?
b) nákončí ?

Úrodná oblast Moravy: ideální podmínky k rozkvětu zemědělství, řemesel a obchodu.

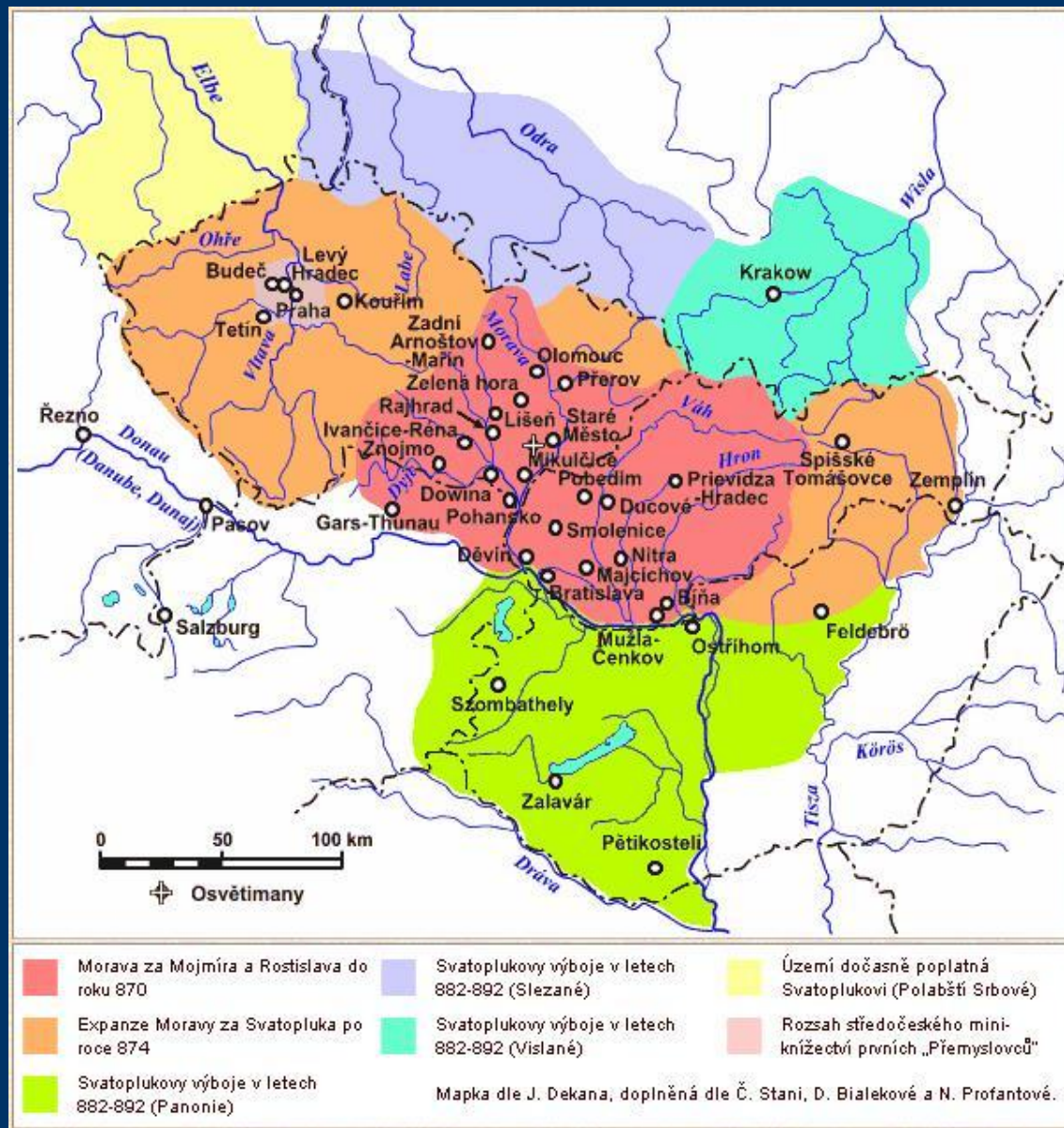
Staví se opevněná hradiště = sídla kmenových knížat.

Příhodné podmínky ke sjednocení umožňují vznik VELKÉ MORAVY = 1. STÁTU ZÁPADNÍCH SLOVANŮ

OTÁZKY A ÚKOLY:

Která území dnešních států zaujímala v době svého největšího rozmachu Velká Morava?

V době svého největšího rozmachu zaujímala Velkomoravská říše přibližně následující území:

- * dnešní Moravu, Slovensko (s jádrem při středním a dolním toku řeky Moravy)
- * dnešní Čechy (knížectví Přemyslovců)
- * dnešní Horní a Dolní Rakousy
- * tehdejší Panonii (na jihu až po soutok Tisy s Dunajem)
- * Červenou Rus neboli Halič (ležící na vých. hranici, dnes součást Ukrajiny)
- * oblasti při horní Visle (Malopolsko) a Odře (Horní Slezsko)
- * dnešní Lužici neboli Lužické Srbsko (na západě zhruba až po řeku Sálu)

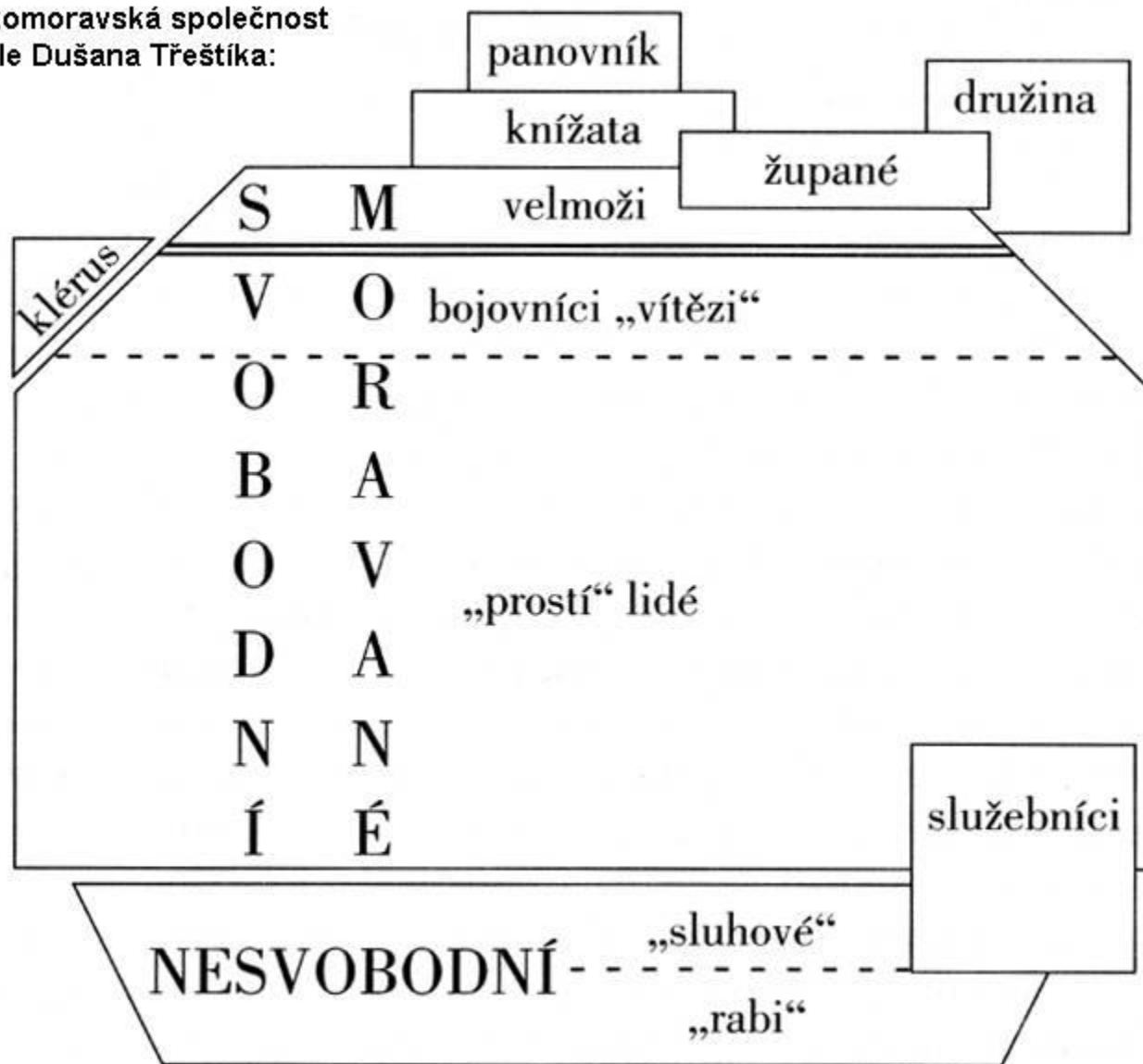

Na obr. je pravděpodobný vzhled Pohanska v 9. století.
OTÁZKY A ÚKOLY: Jaké vrstvy obyvatel zde žily?

Velkomoravská společnost
podle Dušana Třeštika:

Raně středověká společnost v 5.-11.století

Dobové zdroje informací:

Fuldské anály - letopisy z východofranské říše z let 714 až 882, s pokračováními do roku 901

- V roce 805 mělo dojít k pokusu Karla Velikého ovládnout tzv. českou marku (zřízena 788), během střetu měl na české straně padnout „král Lech“ (v jiných zdrojích z pozdější doby titulován jen jako „kníže“).
  - V roce 822 svolává Ludvík Pobožný sněm říšských knížat, kam byli pozváni kromě Čechů i Moravani...
-
-

- Zmínka o křtu „všech Moravanů“ biskupem Reginharem r. 831.

- „Obrácení Bavorů a Korutanců na víru (Conversio); kníže Pribina vyhnán moravským knížetem Mojmiřem, přijat Ludvíkem Němcem – později dostal území kolem Balatonu.

Panonské legendy: Život Konstantinův a Metodějův (vznikly po r. 880) - více náboženský než historický obsah.

OTÁZKY A ÚKOLY: Vyber z dobových zdrojů zprávy, které se týkají Velké Moravy.

---

1. historicky doložený kníže - MOJMÍR I. (vládl asi 830 – 846) - zakladatel dynastie Mojmirovců

- Roku 833 se moravskému knížeti Mojmirovi podařilo z Nitry vypudit jejího vládce Pribinu a připojit si jeho knížectví ke svému. Touto událostí vzniká VELKOMORAVSKÁ ŘÍŠE.

- S franskou říší udržoval Mojmir dobré vztahy - odváděl jejímu panovníkovi poplatek z míru (tzv. tribut).

- Přesto však r. 846 vytáhl jejich vládce proti Moravanům, sesadil z knížecího stolce Mojmira I. a dosadil na něj Rastislava I.

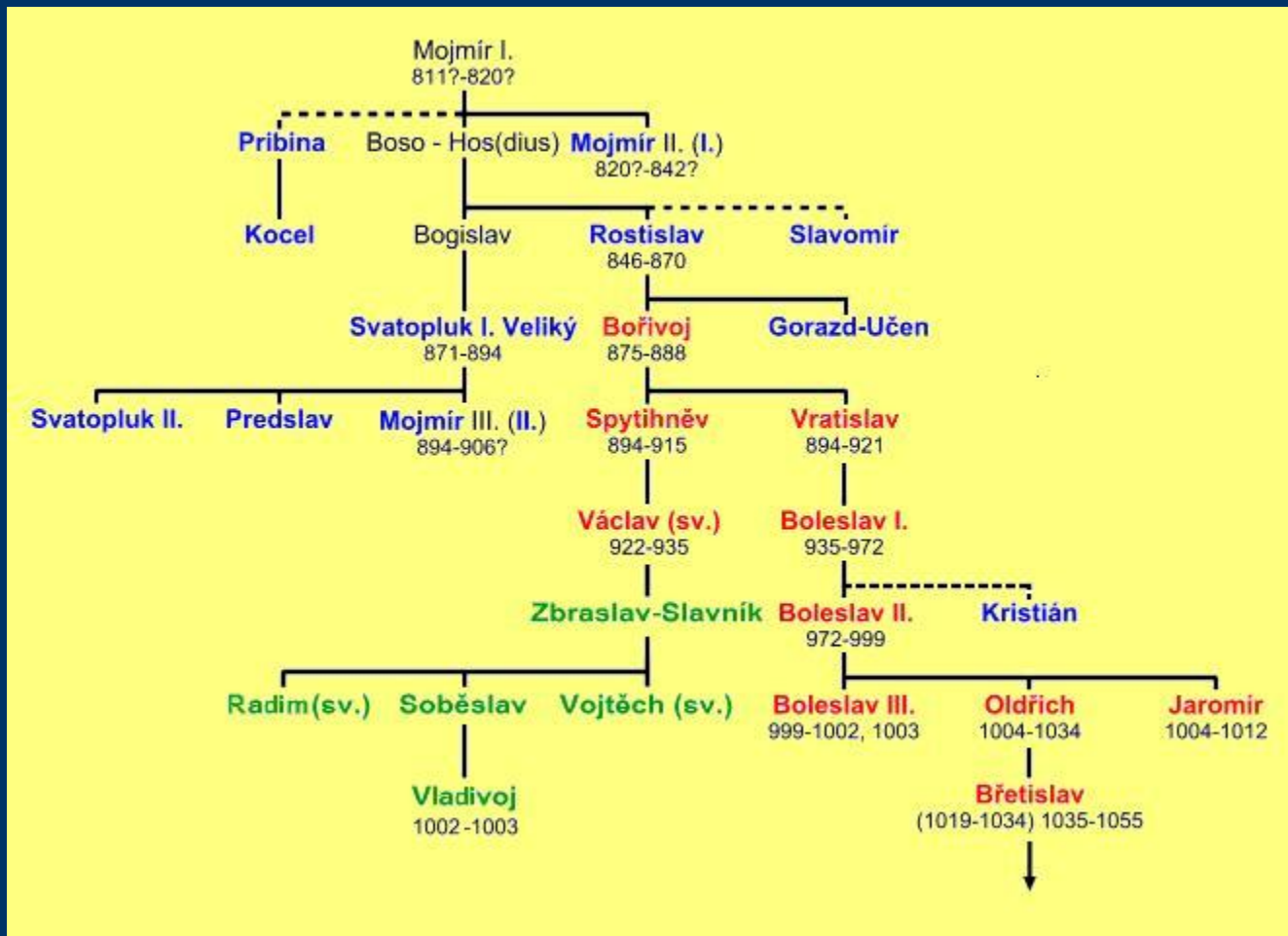
Mojmír I.

**Pribina
(Priwina ?)**

**OTÁZKY A ÚKOLY: 1. Jak a kdy vznikla Velká Morava?
2. Kdo ji založil?**

RODOKMEN MOJMÍROVCŮ

RASTISLAV / ROSTISLAV (vládl 846 – 870)

- Ačkoliv byl dosazen r. 846 na trůn východofranským vládcem Ludvíkem Němcem, odmítl platit poplatek za mír a snažil se vymanit z vlivu východofranské říše.
- Vyhrál válku s Franky a zajistil si samostatnost.
- Na Velkou Moravu se však nadále šířilo křesťanství z franské říše a byla podřízena jejímu biskupství v Pasově.
- Rastislav požádal papeže o zřízení vlastního biskupství, ten však žádosti nevyhověl, neboť si nechtěl rozhněvat Franky.

- Protože chtěl dělat nezávislou politiku, obrátil se Rastislav se svou žádostí na byzantského císaře Michala III.

R. 863 - byzantský císař poslal na Moravu dva věrozvěsty, bratry z řecké Soluně KONSTANTINA (826 - 869) A METODĚJE (815 - 855), aby šířili víru ve slovanské řeči.

- Byla to příležitost rozšířit vliv byzantské říše ve střední Evropě.

- Oba bratři byli velmi vzdělaní a ovládali slovanský jazyk.
- Konstantin přeložil do slovanské řeči část Bible a liturgické texty k bohoslužbám.
- Musel trochu upravit jazyk = staroslověnština.

- Pro zapsání staroslověnštiny bylo vytvořeno nové písmo = HLAHOLICE = 1. slovanské písmo

Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ
a	b	v	g	d	ε	ž	dz
Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ
z	i	i	g	k	l	m	n
Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ
o	p	r	s	t	u	f	x (kh)
Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ
o	ts	č	š	št	w/ə	i	y
Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ	Ⳛ
æ/e	yu	ě	yě	ǫ	yǫ	f	i/v

Jejím zjednodušením vznikla CYRILICE - nové písmo sestavené po Konstantinově smrti jeho žáky s použitím znaků velké řecké abecedy - stalo se základem písma užívaného v Rusku, na Ukrajině, v Bělorusku a Bulharsku (AZBUKA); užívá ji i srbština a makedonština (CYRILICE).

Ukázka textu modlitby Otčenáš v hlaholici a cyrilici

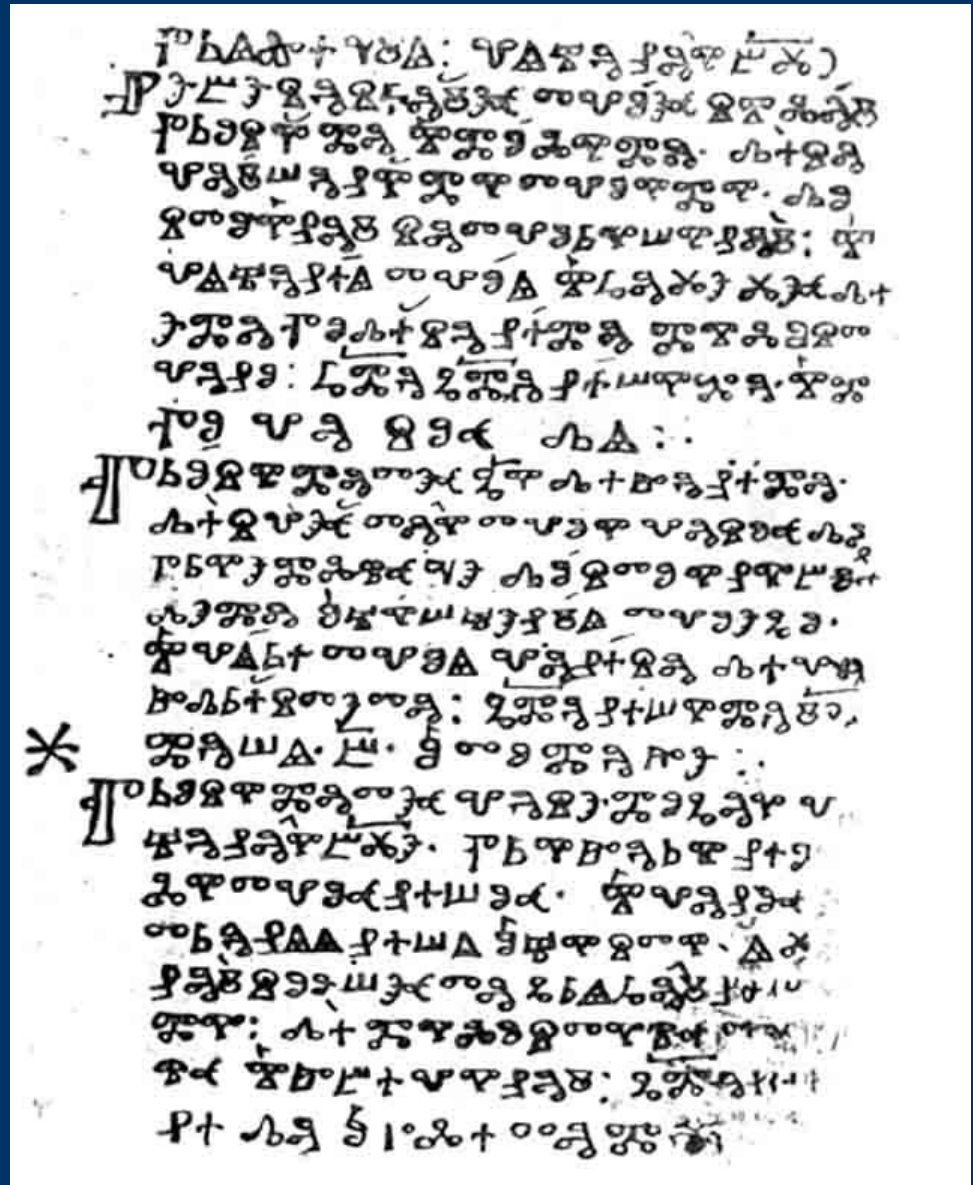
[illegible]

1. ОТЬЧЕ НАШЬ, ИЖЕ ЕСИ НА НЕБЕСЬХЪ, ДА СВАТИТЪ СЯ ИМА ТВОЕ . 2. ДА ПРИДЕТЪ ЦѢСАРЬСТВІЕ ТВОЕ . 3. ДА БЪДЕТЪ ВОЛѦ ТВОѦ, ЯКО НА НЕБЕСЕ И НА ЗЕМЛИ . 4. ХЛѢБЪ НАШЬ НАСЖШТЪНЗИ ДАЖДЪ НАМЪ ДНЬСЬ . 5. И ОТПОУСТИ НАМЪ ДЛЗГЪИ НАША, ЯКО И МЫ ОТПОУСТАЕМЪ ДЛЗЖЬНИКОМЪ НАШИМЪ . 6. И НЕ ВЪВЕДИ НАСЪ ВЪ НАПАСТЬ . 7. НЪ ИЗБАВИ НЫ ОТЬ НЕПРИЯЗНИ . АМИНЬ

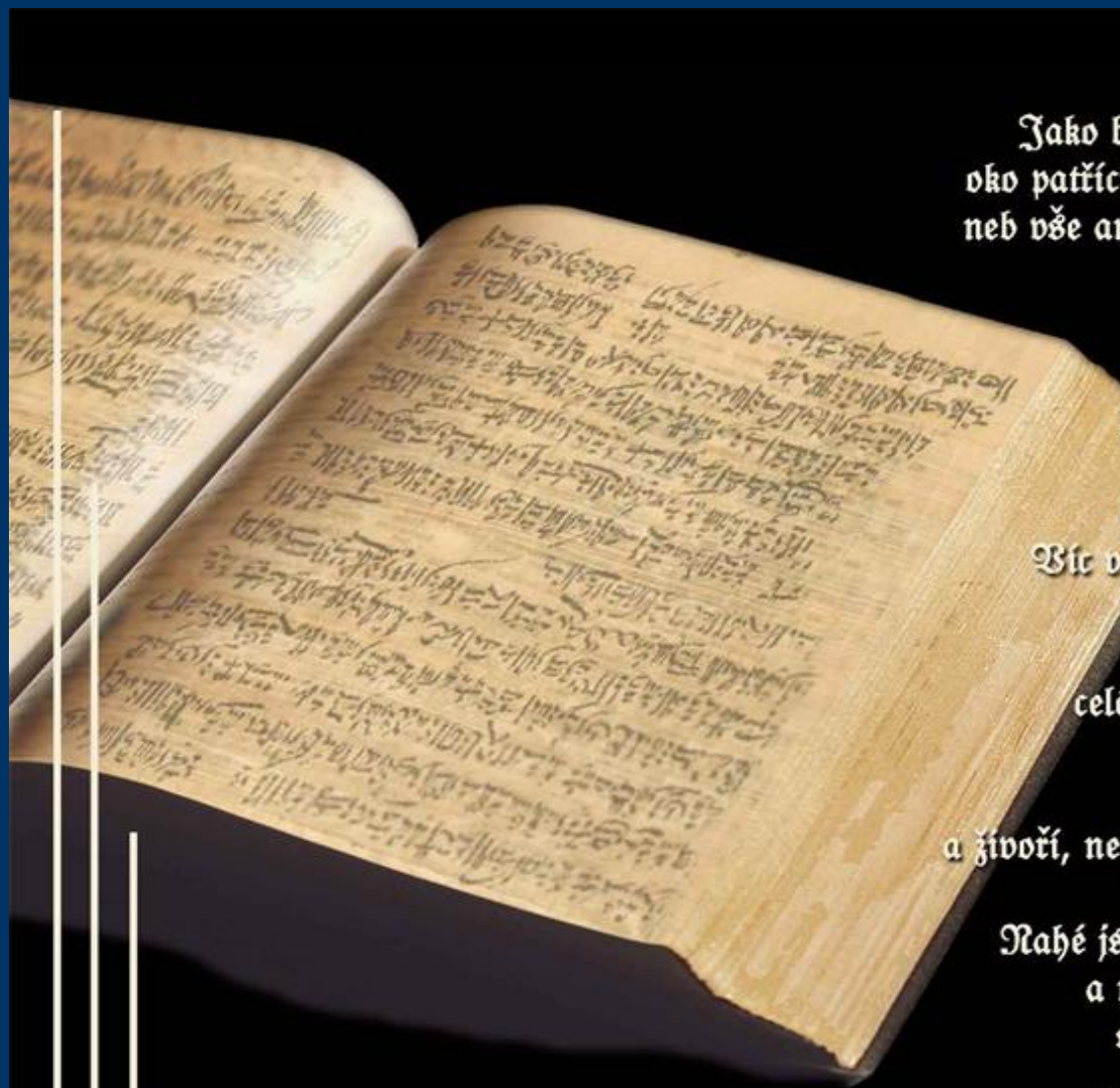
Ukázka hlaholského textu

- Řečtina nemá např. písmena č, ř, š, ž, která jsou ve slovanských jazycích běžná, proto musela vzniknout hlaholice.

Jako bez světla radost mít nebude
oko patřící na všechno stvoření Boží,
neb vše ani není krásné ani viditelné,
tak i každá duše bez knih,
neznající zákona Božího,
zákona Písem duchovního,
zákona zjevujícího ráj Boží.
...usta, jež necítí sladkost,
čím, že člověk je jak kámen.
Být však ještě duše knih zbavená
zdá se být v člověku mrtvá.
...jako tělu hrozí zkáza,
celé je hubí a víc než hnis jitrí,
nemá-li náležitého pokrmu,
tak každá duše upadá
a živoří, nemáíc v sobě života Božího,
když slova Božího neslyší.
Rahé jsou všechny národy bez knih
a nemohou zápolit beze zbraně
s protivníkem našich duší...

Sv. Konstantin Cyril, Proglas

- Kněží franské říše si stěžovali papeži, že Konstantin a Metoděj používají při svých bohoslužbách místo latiny staroslověnštinu.

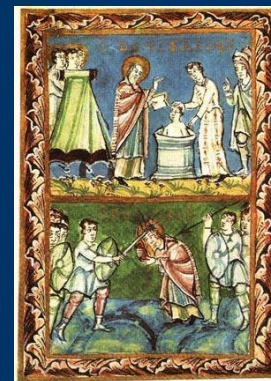
- Oba proto museli do Říma, aby se u papeže obhájili, což se jim podařilo a papež dokonce jmenoval Metoděje arcibiskupem pro Moravu a Panonii.

- Na Moravu se vrátil jen Metoděj.

- Konstantin v Římě zůstal, neboť onemocněl, vstoupil do kláštera a přijal jméno Cyril. Po padesáti dnech podlehl nemoci a 14. února 869 zemřel. Byl pochován u sv. Klimenta v kostele na Via San Giovanni in Laterano v Římě.

Papežská bula
Industriae tuae
adresovaná
knížeti
Svatoplukovi

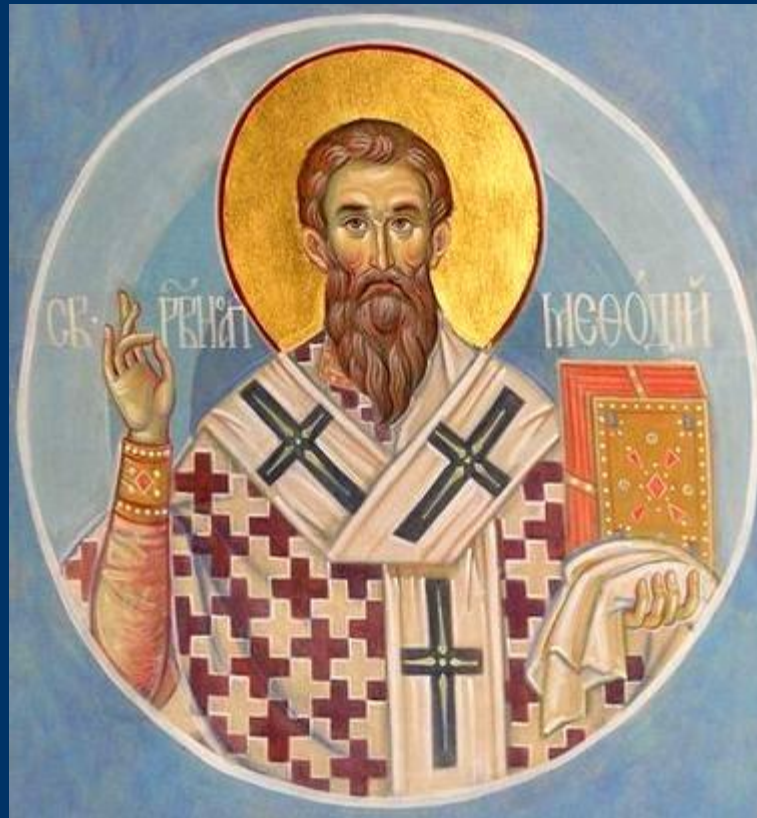

- Metoděj se po návratu naplno věnoval překladu BIBLE do slovanského jazyka, především těch částí, které dosud nebyly přeloženy.
- Po Metodějově smrti roku 885 byli jeho žáci vyhnáni z Moravy. Někteří našli útočiště v Čechách, v Polsku a v Bulharsku.

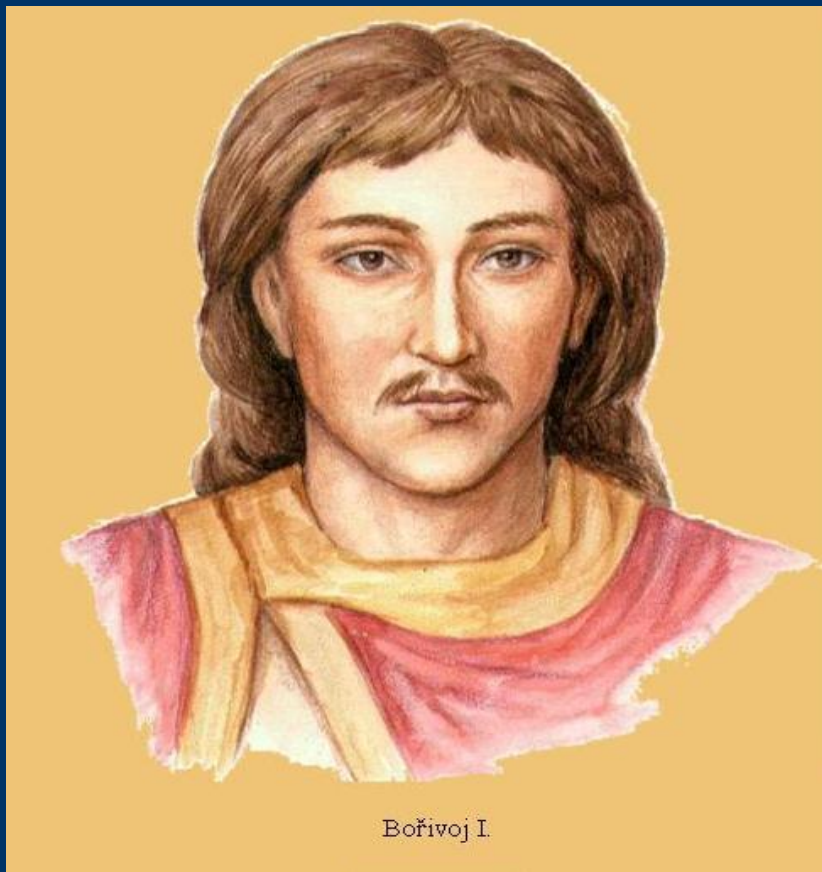
Křesťanský křížek
nalezený v
Mikulčicích,
(z 8.-9. stol.)

Hlavice
biskupské
hole
z Mikulčic

Metodějem byl pokřtěn i první historicky doložený český přemyslovský kníže Bořivoj s manželkou Ludmilou (asi v roce 883).

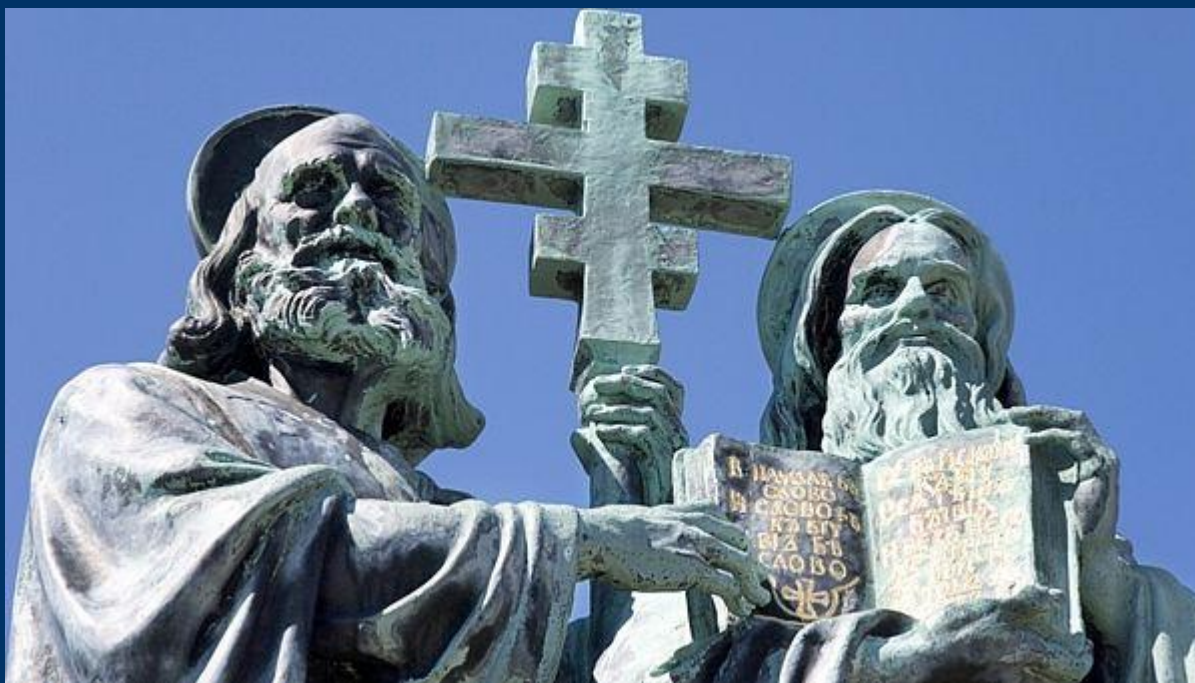
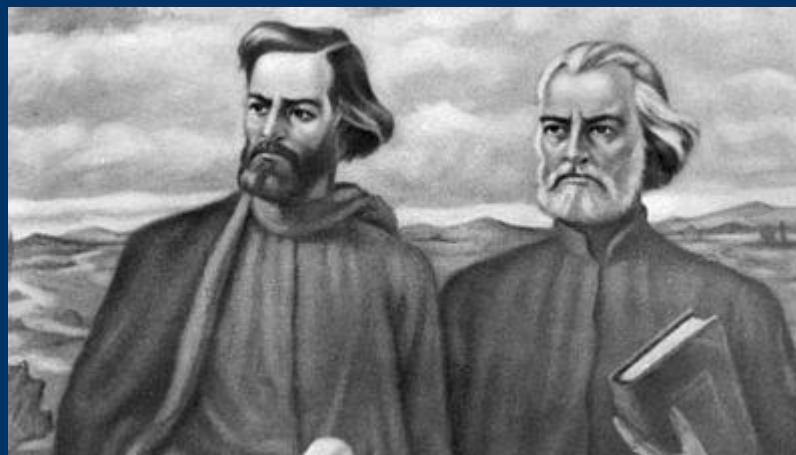

Bořivoj (mezi 852 a 855 – mezi 888 a 891)

Ludmila (asi 860 – 15. září 921)

Novodobá vyobrazení sv. Cyrila a Metoděje

Sousoší Cyrila a Metoděje
na Radhošti

OTÁZKY A ÚKOLY: Jaký význam měla misie Konstantina a Metoděje

- a) pro náboženství
  - b) pro vzdělání a kulturu
  - c) pro zahraniční vztahy Velké Moravy?
-
-

Obležení
sídla knížete
Rastislava
asi roku 855

Ve znojenské
rotundě je jako
král - oráč
vyobrazen
Rastislav

Vládci východofranské říše se pokoušeli ztrestat Rostislavovu politiku vojenskými výpravami.

Uspěli až roku 870, kdy Rostislavův synovec Svatopluk svého strýce zajal, vydal do franských rukou a sám nastoupil na jeho místo.

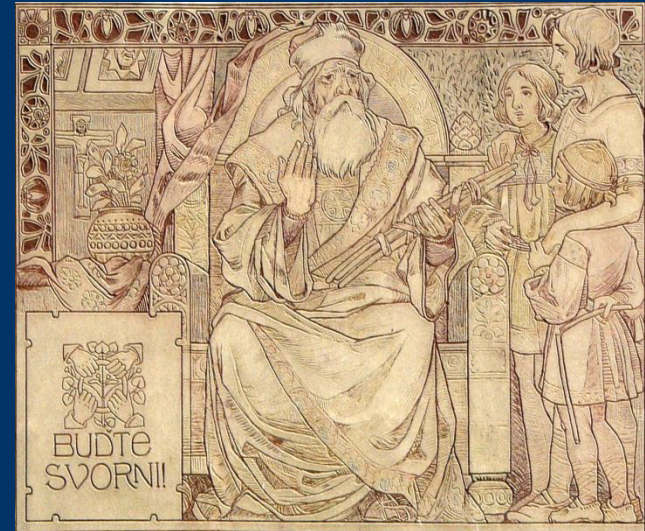

SVATOPLUK (871 – 894)

- Nejmocnější vládce Velké Moravy, který patrně sídlil v Mikulčicích.
- Politickým úspěchem bylo uznání slovanské bohoslužby římským papežem a ustanovení Metoděje moravsko-panonským arcibiskupem (jeho sídlem Velehrad, snad nynější Sady u Uherského Hradiště).

- Po Metodějově smrti roku 885 papež zakázal slovanské bohoslužby. Kníže Svatopluk nechtěl odporovat a vyhnal Metodějovy žáky ze země.

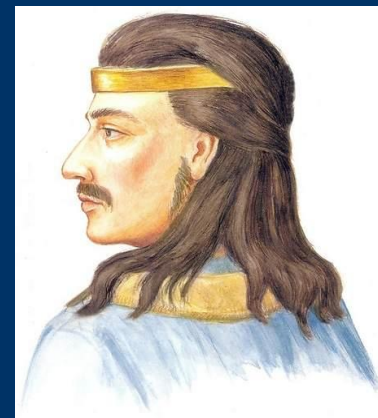
Podle pověsti měl Svatopluk tři syny, které před svou smrtí vyzval ke svornosti. Vyprávění podobenství o třech prutech, jež nejdou zlomit, pokud drží pohromadě, je ovšem nejspíš pouhou pověstí.

Mojmír II. (894 - 907)

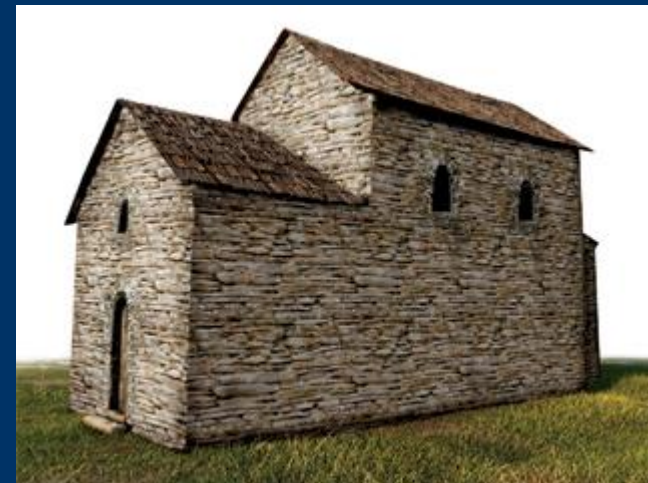
- se ujal vlády po Svatoplukově smrti.
  - Musel čelit nesnázím – sporům o trůn.
  - Z velkomoravského područí se brzy vymanily Čechy i Panonie.
  - Od poloviny 9. století pronikali do střední Evropy kočovní Maďaři. Ti po roce 900 (asi 906/907) zcela vyvrátili Velkomoravskou říši, ale po jejím zpusťšení se stáhli zpět do nížin kolem Dunaje a Tisy.
- Po roce 906 zprávy o Velké Moravě definitivně končí.

**Rekonstrukce kostela
v archeoparku v Modré**

**Za vlády knížete Svatopluka se stavěly na hradištích paláce
a kostely ze dřeva i z kamene**

<http://www.slovane.cz/rservice.php?akce=tisk&cislocclanku=2008040004>

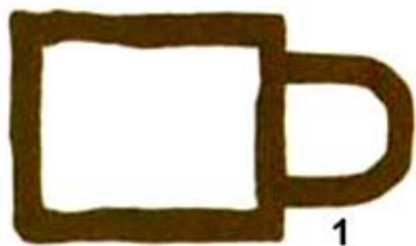

Jediný dochovaný velkomoravský kostelík u Kopčan

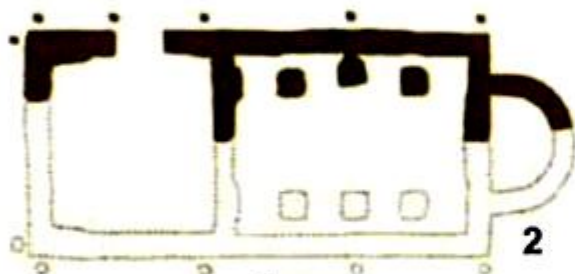
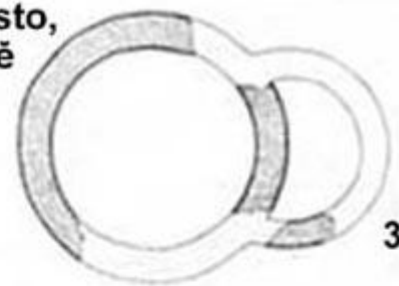

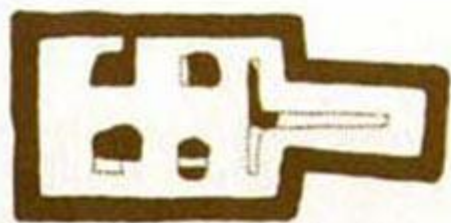
Staré Město, Na valách

Staré Město,
Na dědině

Staré Město, Špitálky

Modrá u Velehradu

Doklady vyspělé kultury a řemesel

Mikulčice, gombíky se skleněnými očky

Staré Město, gombíky

Mikulčice, hrob 490

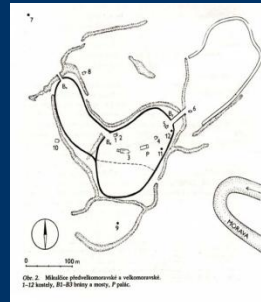

Mikulčice, hrob 44 u kostela 2

http://www.spstr.pilsedu.cz/osobnistranky/josef_gruber/velmor/htm/mapa.htm

STARÉ MĚSTO U UHERSKÉHO HRADIŠTĚ – archeologické nálezy:

Ačkoliv si Velkomoravané vlastní peníze nerazili, a převládal u nich výměnný obchod, našly se i mince z východofranské a byzantské říše, dokonce zlatá mince - solidus Michala III.

Vzácný nález plakety s reliéfem sokolníka z 9. stol pochází ze Starého Města u Uherského Hradiště

Plaketa sokolníka

Doly na železnou rudu

Doly na železnou rudu Babiho lomu

Výrobní areál Růdník

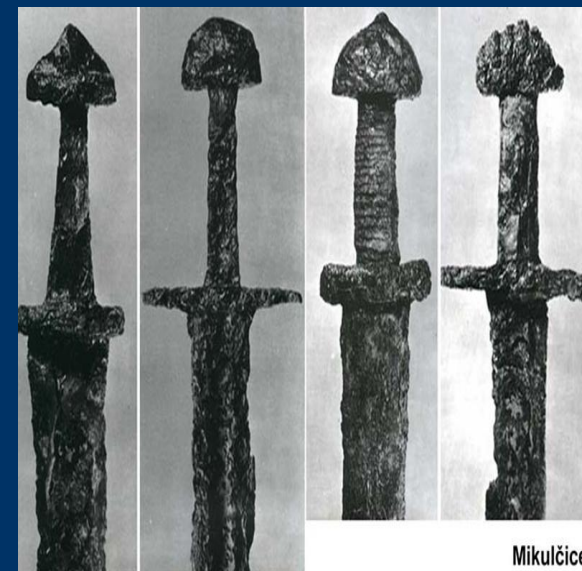
Výrobní areál Rohatec

Výrobní areál Ratiškovice

Železářské strusky a zbytky rudy pochází z Babiho lomu.

Mikulčice

Velkomoravský oděv

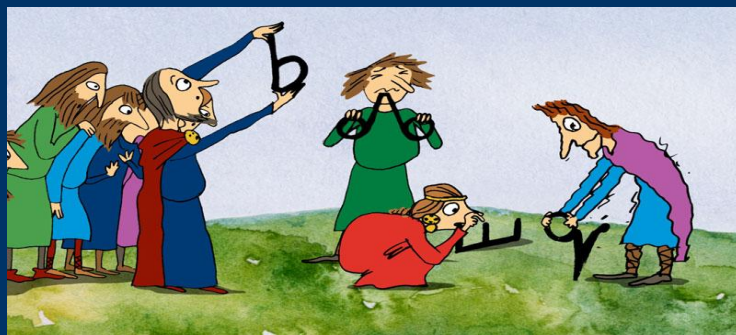

"Slovania a avarský kaganát (Výpoved' staroslovanského pohrebiska v Želovciach)", vydalo BRADLO, 1992, strana 71 kapitola Kroj.

Na závěr se podívejme na Velkou Moravu s humorem:

Dějiny udatného českého národa: Velká Morava

Animovaný seriál ČTV, který vychází ze stejnojmenné knihy L. Seifertové

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10177109865-dejiny-udatneho-ceskeho-naroda/208552116230010/>

ZAPAMATUJEME SI:

Velká Morava byla 1. státem západních Slovanů a křižovatkou obchodních cest.

Centra - hradiště : Staré Město a Sady u Uherského Hradiště, Valy u Mikulčic, Pohansko u Břeclavi, Nitra, Děvín, Blatnohrad (dnešní Zalavár) aj.

Stavba kamenných kostelů a paláců.

Vyspělá řemesla:

Zpracování železa - sekerkovité hřivny, zbraně, zemědělské nástroje, třmeny na koně aj.

Zpracování zlata a stříbra:

gombíky (knoflíky), nákončí (na pásku), náušnice ...

Mince - Nálezy zahraničních platidel z byzantské a východofranské říše.

Daně – vybírány především na vybudování armády.

Křesťanské náboženství – vznik arcibiskupství – Metoděj.

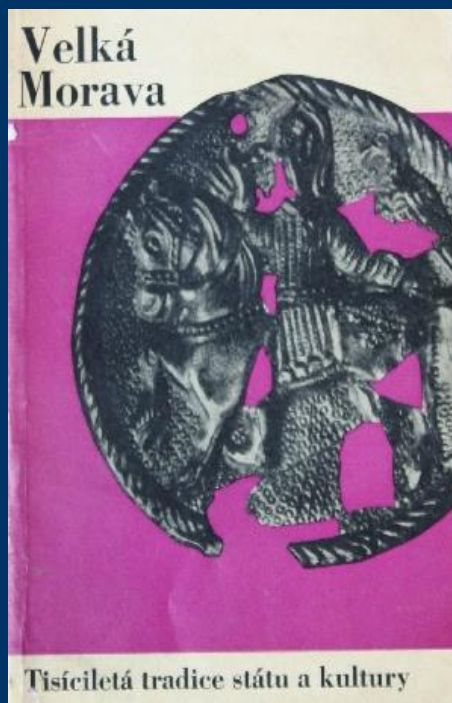
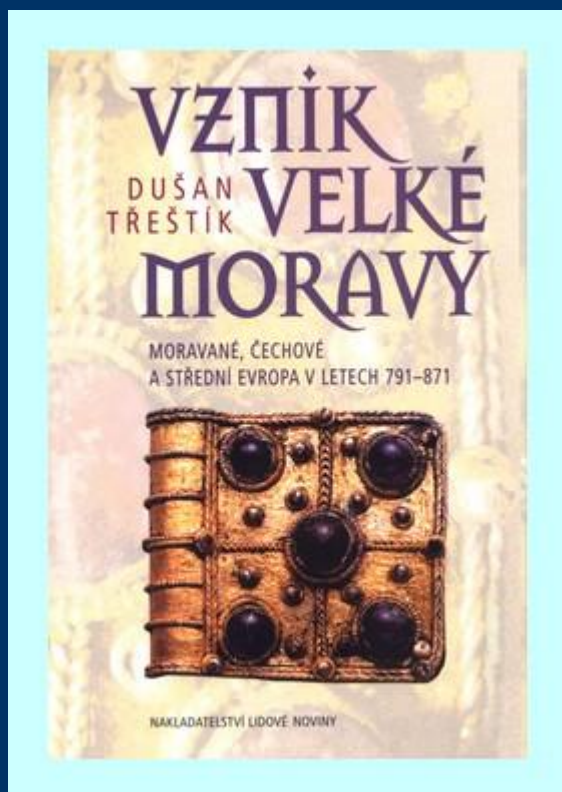
Staroslověnština – vznik písma: hlaholice a cyrilice.

Literární památky: Proglas (předmluva k překladu evangelia),

Panonské legendy (Život Konstantina a Metoděje);

franské kroniky - Geograf bavorský, Fuldské anály (letopisy)

Použitá literatura:

Zdroje:

Čornej , Petr a kolektiv: Panovníci českých zemí, Fragment 2004
Válková Veronika : Dějepis 7 pro ZŠ - středověk a raný novověk

<http://www.google.cz>

<http://cs.wikipedia.org> - Cyril a Metoděj
dejepissychrov.sweb.cz

<http://antiquanova.cz/cs/byzanc-michal-iii.-solidus>
moraviamagna.cz

<http://www.livinghistory.cz>

Autor: Mgr. Vlasta Hartvichová

Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A SPOLEČNOST - DĚJEPIS

Téma: VELKÁ MORAVA

Ročník: 7.

Datum vytvoření: 16. 10. 2011

Anotace: Výkladová prezentace se zaměřuje na vznik a vývoj Velké Moravy, úlohu jednotlivých členů dynastie Mojmírovců, význam slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje, vznik písma, kulturu a nejvýznamnější památky.

Metodické pokyny: Lze ji využít k výkladu, procvičování a shrnutí učiva, součástí prezentace jsou kontrolní otázky a úkoly. Jejím doplněním je pracovní list .

Pomůcky: PC, dataprojektor, atlas, pracovní list

: